

TAMBURAŠKA GLAZBALA IZ ZBIRKE GLAZBENIH INSTRUMENATA MUZEJA SLAVONIJE S OSVRTOM NA DJELATNOST OSJEČKOG GRADITELJA JOSIPA ROHRBACHERA

Andreja Šimičić

Muzej Slavonije
HR-31000 Osijek
Trg sv. Trojstva 6
andreja.simicic@mso.hr

Marijo Zbiljski

Glazbena škola Franje Kuhača
HR-31000 Osijek
Trg sv. Trojstva 1
mzbiljski96@gmail.com

Prethodno priopćenje

UDK 069(497.543Osijek).02:780.614.11
780.614.11:069(497.543Osijek)

Autori u radu predstavljaju cjelinu tamburaških glazbala iz Zbirke glazbenih instrumenata Muzeja Slavonije uz opise i valorizaciju glazbala te s kratkim prikazom njihovih graditelja. Na temelju arhivskih izvora i novinskih članaka prikazano je međuratno razdoblje u kontekstu tamburaškog života i razvoja tamburaške glazbe u Osijeku kojemu je važan doprinos dao Josip Rohrbacher, graditelj tambura, gitara i violina, odnosno radionica koju je vodio s bratom Leopoldom.

***Ključne riječi:** tambura, graditelji tambura, Josip Rohrbacher, braća Rohrbacher, Osijek, Muzej Slavonije*

UKRATKO O ZBIRCI GLAZBENIH INSTRUMENATA

Zbirka glazbenih instrumenata Odjela umjetničkog obrta Muzeja Slavonije prikuplja glazbala na kojima se izvodila umjetnička glazba i građanska zabavna glazba u Osijeku i okolici te glazbala izrađena u osječkim glazbarskim radionicama. Prikupljanje glazbala počinje tek nakon Drugoga svjetskog rata, a s obzirom na to da njihov broj nije bio velik, sistematizirana su u zbirku Varia, čije ime govori da je zbirka bila heterogena te da je okupila predmete raznovrsnog sadržaja i tematike koji nisu pronašli svoje mjesto u nekoliko osnovnih zbirki odjela. Nakon provedene nove sistematizacije građe tijekom 2011. godine iz zbirke Varia izdvojena su glazbala te je utemeljena Zbirka glazbenih instrumenata koja je 2015. godine stručno obrađena i upisana u Registar pokretnih kulturnih dobara Republike Hrvatske.¹ Iako brojem predmeta nevelika, uz Zbirku glazbenih instrumenata Muzeja za umjetnost i obrt ovo je druga takva zbirka u fundusu hrvatskih muzeja i najznačajnija zbirka u istočnoj Hrvatskoj.² Desetak godina nakon upisa u registar zbirka čuva malo više od 70 predmeta sistematiziranih u tri cjeline: glazbala, kutije za glazbala te glazbena pomagala. Stalci za note čuvaju se u Zbirci namještaja. Tijekom 2023. i 2024. godine zbirka je značajno obogaćena kordofonim trzalačkim glazbalima, a u središtu su zanimanja ovoga istraživanja tamburaška glazbala te napose osječki graditelji tambura, braća Josip i Leopold Rohrbacher.

KRATKA POVIJEST TAMBURE

Tambura je žičano trzalačko glazbalo. Ne može se točno odrediti njezin razvojni put, odakle je došla i kako je postala dio kulture naših prostora. Povjesničari tamburaške glazbe i sami su u dilemi tko je i kada tamburu donio u ove naše krajeve.³ Sačuvani likovni spomenici u Tebi i u Egiptu, u obliku slika urezanih u kamenu, jasno nam daju do znanja da su dugovrate lutnje s pragovima preteča današnjih tambura. Sam naziv *tambura* potječe od perzijske riječi *t-n* koja znači *žica*.⁴ Za razvoj suvremene današnje tambure najizraženiji je utjecaj imala tambura samica, glazbalo tankoga dugog vrata i kruškolikog korpusa izrađeno uglavnom od javorova, trešnjina, kruškina ili šljivova drva. Po predanju je došla iz Bosne, preko Slavonije i Bosne raširila se cijelom Hrvatskom i Vojvodinom te se smatra pretečom moderne tambure. I danas u Slavoniji u raznim prigodama i folklor-

nim manifestacijama svira kao pratnja narodnim pjesmama i plesovima. Kao posljedica razvoja tambure samice kao solističkog glazbala graditelji su u suradnji s tamburašima izradili tambure većih dimenzija šireg tonskog spektra. Uz bisernicu nastalu od samice pojavili su se brač, čelović, tamburaško čelo, bugarija, berde, a kao rezultat proširenja nastao je tamburaški orkestar i orkestralno muziciranje. U Muzeju Slavonije čuva se tambura samica koju je u Osijek donio Pajo Kolarić (1821. – 1876.), *prvi tvorac tamburaških zborova i prvi poznati skladatelj popularnih slavonskih pjesama*, kako je potvrdila naša glazbena povijest.⁵ Kolarić se pojavio u vrijeme hrvatskoga narodnog preporoda te je svojim djelovanjem pridonio buđenju nacionalne svijesti u tadašnjem Osijeku.⁶

Nakon nekoliko stoljeća kontinuiranog postojanja tambura je preširok pojam da bi se izveli jedinstveni zaključci o njezinu razvoju i u pogledu razvoja glazbala u fizičkom obliku kao i glazbene kulture i običaja koji su se s njom ukorak razvijali. Na hrvatskom prostoru istodobno su korištena glazbala različitih oblika i nekoliko različitih sustava ugađanja, u čemu ni Osijek nije bio iznimka. I danas su u Hrvatskoj u upotrebi gotovo svi sustavi građenja tamburaških instrumenata: Farkaš, kvartni g-sustav i srijemski sustav koji se zbog većeg opsega tonova i akustičke superiornosti nametnuo kako u školstvu, tako i na estradi i kulturnim manifestacijama.⁷

TAMBURAŠKA GLAZBALA ZBIRKE GLAZBENIH INSTRUMENATA

Budući da tambure i tamburaška glazba imaju značajnu ulogu u glazbenom životu Osijeka još od 19. stoljeća, prikupljanje tambura u Odjelu umjetničkoga obrta, koji svojim zbirkami i predmetima svjedoči o građanskom životu Osijeka, neizostavan je dio oblikovanja muzejskog fundusa. Ta se glazbala čuvaju u Zbirci glazbenih instrumenata od 1980-ih godina, kada je iz privatnog vlasništva otkupljena bisernica tzv. srijemskog štima izrađena 1920-ih godina, pa sve do nekoliko tamburaških glazbala darovanih muzeju i otkupljenih čak tijekom pisanja ovoga rada, poput braća osječkog graditelja tambura Josipa Rohrbachera.

Dio se tamburaških glazbala – iz seoskih sredina Slavonije, Baranje i Srijema čuva u Etnografskom odjelu Muzeja Slavonije.

1 Zbirka glazbenih instrumenata upisana je u jedinstvenu Inventarnu knjigu muzejskih predmeta te Registar kulturnih dobara Republike Hrvatske – Listu zaštićenih kulturnih dobara pod rednim brojem 3808. Ur. broj Uprave za zaštitu kulturne baštine Ministarstva kulture Republike Hrvatske 532-04-01-03-02/1-15-16 te Ur. broj Muzeja Slavonije 357/2015. Tijekom 2017. godine uvid u zbirku imala je dr. sc. Vilena Vrbanić, koja je Zbirku glazbenih instrumenata Muzeja Slavonije uvrstila u svoju doktorsku disertaciju *Instrumenti umjetničke glazbe u hrvatskim muzejima*, koju je obranila na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu u prosincu 2020. godine.

2 Vrbanić, Vilena. *Instrumenti umjetničke glazbe u hrvatskim muzejima*: doktorski rad, 2020. Str. 302.

3 Andrić, Josip. *Tamburaška glazba: historijski pregled*. Slavonska Požega, 1962.; Njikoš, Julije. *Povijest tambure i tamburaške glazbe*. Osijek: Šokačka grana, STD Pajo Kolarić, Hrvatski tamburaški savez u Osijeku, 2011.

4 Cebic, Dario. *Die Entwicklung des Tamburizspiels in Kroatien und Österreich*. Aachen: Shaker Verlag, 2014. Str. 21.

5 Pajo Kolarić: život i rad: (1821. – 1876.), prir. Julije Njikoš. Osijek: Slavonsko tamburaško društvo „Pajo Kolarić“: Matica hrvatska, 1995. Str. 11. Pajo Kolarić začetnik je hrvatske tamburaške glazbe. Koliko su ga suvremenici smatrali važnim za glazbenu baštinu, svjedoči činjenica da je o njemu već 1893. godine, dvadesetak godina nakon smrti, pisao Franjo Kuhač u svojem djelu *Ilirski glazbenici*. Bio je činovnik i političar, no povijest ga je zapamtila kao glazbenika, skladatelja i kazivača. O njegovu su radu pisali, osim F. Kuhača, Josip Andrić i Julije Njikoš, a u Osijeku je 2021. godine održan međunarodni umjetničko-znanstveni skup *Pajo Kolarić i njegovo doba*, s kojeg je tiskan i zbornik radova. Tambura samica Paje Kolarića čuva se u Etnografskom odjelu Muzeja Slavonije i nosi inventarnu oznaku MSO-E-1760.

6 Do današnjih dana poznata je pjesma *Miruj, miruj, srce moje*, koju je na tekst Petra Preradovića skladao 1848. godine Pajo Kolarić. U pjesmi je opjevana ljubav prema rodnoj grudi.

7 Cebic, Dario. *Nav. dj.* Str. 66.

Banjolina MSO-246136

Ovo je glazbalo takozvana nova tambura, banjolina, Josipa Rohrbachera (1881. – 1966. (?)) izrađena 20-ih godina 20. stoljeća. (Sl. 1)

Sl. 1 Banjolina, Josip Rohrbacher, Osijek, oko 1928., MSO-246136

Budući da su Rohrbachera, prvog poznatog osječkog graditelja tambura, cijenili suvremenici, ali i današnji glazbenici, njegov je rad obrađen u posebnom dijelu ovoga članka. Pri konstrukciji modela graditelj je spojio vrat glazbala po uzoru na mandolinu, dok mu je za oblik tijela kao uzor poslužio oblik američkog *bendža*.⁸ Neobična je tambura u obliku pravilnog kruga promjera 27 cm izrađena od bijelog i rebrastog javora dužine 75 cm, menzure 43,7 cm te predstavlja bisernicu takozvanog novog kvintnog sistema. Glasnjača je načinjena od smreke zavidne kvalitete, a rozeta od tvrdog bojanog furnira, najvjerojatnije oraha. Akustički otvori (rupice) smještene su na bočnom dijelu trupa, ukupno ih je šest i pravilno su raspoređene. Vrat je konusan, elegantan, izrađen od bijelog javora, na koji je ugrađena glava identična glavama mandolina. Na hvataljci izrađenoj od

⁸ Bendžo (eng. *banjo*) žičano je glazbalo. Tijelo glazbala čine okvir i koža koja nategnuta na okvir oblikuje rezonantnu kutiju. Vrat je različitih duljina od četiri do šest žica. Prvotno su ga u Americi donijeli američki robovi, a s vremenom je prihvaćen kao američko narodno glazbalo. Krajem 19. stoljeća i u prvoj polovini 20. stoljeća američki graditelji glazbala pokušavali su usavršiti bendžo. Jedna od inačica, zanimljiva u usporedbi s Rohrbacherovom banjolinom, jest bandonija graditelja Williama De Wicka, bendžo mandolina s drvenom glasnjačom iz 1912. godine koja se čuva u Muzeju Metropolitan u New Yorku (inv. br. 1978.274).

oraha dvadeset je polja omeđenih pragovima koja se koriste kod mandolina i gitara (malo krupnija metalna žica koja se urezuje u hvataljku) te četiri sedefaste točkaste oznake na 3., 5., 7. i 12. polju. Osam mjedenih vijaka sa zupčastim prijenosima za osam žica (četiri poduplane žice) odaju starost instrumenta, ali i ozbiljnost izvedbe. Na poledini glazbala, na mjestu spoja tijela i vrata nalazi se natpis *Zakonom zaštićeno*, kao zaštita intelektualnog vlasništva.⁹ Glazbalo je i signirano žigom (*J. R. / Banjoline / OSIJEK*) utisnutim u donji dio glasnjače iznad zapinjača. Kvintno ugođeno glazbalo prema naputku iz udžbenika *Nova tamburaška škola* Josipa Rohrbachera (e2, a1, d1, a) tonski nije nimalo slično tamburama tzv. srijemskog sistema. Predstavlja, naime, novi zvučni koncept tambure, sličniji mandolini nego dotad tradicionalnoj tamburi te time čini bitan konstrukcijski, ali i akustički iskorak.

Brač MSO-247170

Sl. 2 Brač Farkaš sustav, Josip Rohrbacher, Osijek, 1934., MSO-247170

⁹ Iz biografskog pisma (dalje: pismo) koje je Josip Rohrbacher 1951. godine uputio Viktoru Perasu (1895. – 1977.) u Osijek saznajemo da je banjolina zaštićena u Patentnom zavodu u Beogradu. Banjolina je javnosti predstavljena na Osječkom jesenskom sajmu 1928. godine, o čemu će više riječi biti u nastavku teksta. Pismo se čuva u Glazbenoj arhivi Hrvatskog tamburaškog saveza u Osijeku, a u njemu Josip Rohrbacher, na poticaj prijatelja Perasa, navodi podatke iz svoje biografije, od rođenja do odlaska iz Osijeka. Kratko se osvrće na svoje trenutačno boravište u Korneuburgu u Austriji, gdje ima radionicu izrade tambura, koje uglavnom koriste gradišćanski Hrvati i Hrvati u Americi, kako sam navodi.

Glazbalo iz *Prve radionice tambura u Osijeku* također je rad graditelja Josipa Rohrbachera, s originalnom naljepnicom i godinom izrade (1934.) te je rijedak, možda i jedini primjerak ovog tipa koji je izišao iz njegove radionice. Riječ je o braču Farkaš sustava tambura.¹⁰ (Sl. 2)

Glazbalo je malo manjih dimenzija, dužine 86 cm i menzure 60,5 cm te vrlo fine izrade. Tijelo je izrađeno od bijelog javora, a vrat od rebrastog javora vrhunske kvalitete, što je karakteristično za sva glazbala tog graditelja. Na vratu hvataljke od tamnog drva (vjerojatno oraha) spaja se s ukrašnom rozetom i s njom čini jedinstvenu cjelinu pojačavajući dojam majstorskog pristupa izradi. Pragovi su do 5. polja zajednički za obje žice, a od 6. do 23. polja izmjenjuju se čineći različite tonske odnose na prvim i drugim žicama. Na konusno izveden vrat pričvršćena je glava s mjedanim vijcima za ugađanje vrhunske izrade. Lijepo graviran zaštitni lim na vijcima pojačava dojam ozbiljnosti izrade. Glasnjača je izrađena od rezonantne smreke visoke kvalitete s ukrašnom bordurom od kombiniranog drva te istom ukrašnom bordurom na rezonantnom otvoru. Debljina trupa na najdebljem dijelu iznosi 10 cm i sužava se u obliku kruške prema vratu.

Glazbalo je karakterističnog tona za bračeve Farkaš sustava. Sačuvano u izvornom stanju, pokazuje iskustvo izrade i izbora vrhanskog materijala radionice braće Rohrbacher u zreloom razdoblju njihova djelovanja.

Tamburaško čelo MSO-246138

Tijelo je ovog glazbala u cijelosti izgrađeno od bijelog javora i rezonantne smreke. (Sl. 3)

Na glasnjači, koja je napravljena od malo skromnijeg materijala, ukopan je furnir od oraha, oblika karakterističnog za radove braće Rohrbacher 30-ih godina prošlog stoljeća. Na rubu glasnjače ugrađena je ukrašna bordura kombinirana od smreke i crnog drva (vjerojatno je riječ o crnom orahu). Leđa su izrađena iz dva dijela, jedva vidljivim spajanjem, što ukazuje na visoku stručnost i pedantnost izrađivača. Vrat je konusno izveden, ugodan pod prstima, no korišten je materijal slabije kvalitete. Hvataljka je od oraha i na njoj je standardnih petnaest polja. Glava glazbala vrlo je lijepo izvedena u obliku standardne *puževe glave*, dok su vijci metalni s vrlo preciznim zupčastim prijenosom. Kobilica je originalna, od tvrdog drva, najvjerojatnije javora, dok je konjić nov, izrađen od kosti, u službi funkcionalnosti instrumenta. Dužina je cijelog glazbala 100 cm, dok je dužina menzure 72 cm, što se savršeno poklapa s mjerama graditelja toga vremena.¹¹ Jedino što odstupa od radova braće Rohrbacher zapinjači su žica na donjem dijelu trupa koji nisu urezani u

tijelo, nego se nalaze standardno na površini, kao kod većine tambura ostalih graditelja.

Sl. 3 Tamburaško čelo, Radionica Josipa Rohrbachera, Osijek, 1930-ih, MSO-246138

Glazbalo je u originalnom stanju, s manjim oštećenjima nastalim uslijed uporabe (sviranje, transport). Ton je bogat, ujednačen po svim oktavama, a intonacija ipak ponešto nestabilna, vjerojatno uslijed korištenja slabijeg materijala. Iako ovo čelo nije potpisano standardnom naljepnicom radionice braće Rohrbacher, sve navedeno upućuje na to da je njihovih ruku djelo.

Brač MSO-246147

Brač izrađen prema Farkaševu modelu djelo je graditelja Ivana Pipinića (Bribir, 1866. – ?).¹² (sl. 4)

Tijelo i vrat izrađeni su od kruške, dok je rezonantna ploča izrađena od smreke visoke kvalitete. Dužina instrumenta iznosi 90 cm, a menzura instrumenta je 65 cm. Debljina trupa na najdebljem dijelu iznosi 12 cm i sužava se prema vratu u obliku kruške. Na vratu je ugrađena hvataljka od orahova drva sa sedfastim oznakama na 5., 12. i 17. polju. Ukupno je 24 polja i protežu se preko zaštitne rozete skroz do rezonantnog otvora. Ukrašna rozeta na glasnjači načinjena je od furnira ptičjeg javora, što dodatno naglašava kvalitetu izrade cijelog glazbala.

10 Milutin Farkaš (Križevci, 1865. – Zagreb, 1923.) hrvatski je dirigent i skladatelj. Među ostalim skladao je i obrađivao skladbe za tamburaški sastav te izdavao tamburaške partiture. Najistaknutiji je promicatelj dvoglasnog kvintnog sustava ugodbe tamburaškog orkestra koji je prema njemu i dobio ime iako su ga zapravo razvili Franjo Kuhač (1833. – 1911.) i Mijo Majer (1863. – 1915.). Napisao je i izdao prvu uputu za sviranje tambura *Kratka uputa u tamburanje po kajdah*; prvo je izdanje tiskano 1887. godine. Više u: Andrić, Josip. *Tamburaška glazba: historijski pregled*. Slavonska Požega, 1962. Str. 13.

11 Uspoređujući model tamburaškog čela, zaključujemo da je riječ o identičnom modelu kakav je Josip Rohrbacher dijelio s graditeljem Jovanom Tormom.

12 Pogledati: Bilj. 10.

Na majstorski izrađenoj glavi nalaze se mjedeni vijci vrlo fine izrade s vrhom od bjelokosti. Ručno gravirana metalna zaštita vijaka sama je za sebe malo umjetničko djelo. Iako je glazbalo u lošem stanju (velika pukotina duž cijelog trupa) i ne može se svirati, riječ je o umjetničkom djelu graditelja s područja Zagreba 20-ih godina 20. stoljeća.

Sl. 4 Brač Farkaš sustav, Ivan Pipinić, Zagreb, poslije 1928., MSO-246147

U unutrašnjosti je kroz rezonantni otvor vidljiva naljepnica sa signaturom majstora graditelja glazbala Ivana Pipinića. O graditelju Pipiniću poznato je samo nekoliko biografskih podataka. U posljednjem je desetljeću 19. stoljeća i prvom 20. stoljeća radio u zagrebačkoj *Tvornici tambura Terezije Kovačić* kao pomoćnik, čime je stekao pravo da bude samostalni glazbalar, kako autor Jadran Jeić citira pismo preporuke za Ivana Pipinića iz fonda Obrtnog zbora Slobodnog i kraljevskog grada Zagreba za 1928. godinu u Državnom arhivu u Zagrebu. Te je godine Pipinić postao poslovođa u tvornici Ljudevita Lončara *Tomay nasljed. Lj. Lončar, specijalna trgovina glazbala*. Kasnije je Ivan Pipinić vodio vlastiti obrt u današnjoj Masarykovoju ulici.¹³ Budući da je muzejsku tamburu signirao vlastitim imenom, datiramo je u razdoblje nakon 1928. godine, što potvrđuje vrsna kvaliteta glazbala.

¹³ Jeić, Jadran. *Fecit in Agram: Povijest zagrebačkog kordofonog glazbalarstva 19. stoljeća*. Zagreb: Srednja Europa, 2022. Str. 76, bilj. 33, str. 171.

Bisernica MSO-218033

Tijelo bisernice sagrađeno je od bijelog javora, u cjelini s vratom i spojenom glavom. (Sl. 5)

Sl. 5 Bisernica, Stevan Beli (?), Novi Sad, Vojvodina, 1920./1930., MSO-218033

Mjedeni vijci s vrlo preciznim zupčastim prijenosom odaju starost instrumenta. Hvatalka je izrađena od oraha, na sebi ima 24 polja sa sedfastim oznakama na standardiziranim mjestima (2., 5., 8., 12. i 17. polje). Menzura instrumenta je 38,2 cm, što je bio standard međuratnog razdoblja koji prepoznajemo kod najznačajnijih graditelja toga vremena (Karlo Kudlik, Josip Rohrbacher). Tijelo širine 15 cm također ne odstupa od onodobnih standarda. Glasnjača je izrađena od rezonantne smreke sitnog goda i ima rozetu od furnira oraha karakterističnu za rane radove Stevana Beloga, graditelja tambura koji je djelovao u Novom Sadu i Beogradu između dvaju svjetskih ratova. Akustički su otvori na glasnjači, tzv. *rupe* (ukupno 16) u neobičnom kružnom položaju uz rub glasnjače, što je također značajka nekih ranijih radova majstora Stevana Beloga. Navedeni detalji upućuju na majstora Beloga kao mogućeg autora tog muzejskog glazbala. Uz konjić se nalazi skupina od pet akustičkih otvora, rupica, karakterističnih za gradnju bisernica tzv. srijemskog štima.

Glasnjača ima oštećenja koja su proizašla iz upotrebe instrumenta i upućuju na to da je instrument bio sviran. Kod do-

njeg dijela trupa prema zapinjačima pojačanje je od tvrdog drva, najvjerojatnije oraha ili obojenog javora.

Glazbalo je u originalnom stanju, bez vidljivih znakova prijašnjih restauracija. Novi su samo pragovi, žice, konjić i kobilica kako bi instrument bio u funkcionalnom stanju. Ton je u rasponu cijelog glazbala čist, glasan i ugodan, a intonacija postojana.

Brač MSO-246209

Glazbalo gitarskog oblika sa signaturom graditelja Lajoša Varge iz Kanjiže (Bačka, Vojvodina) iz 1935. godine najvjerojatnije je unikat, izrađeno kao jedinstveni primjerak, bez namjere serijske proizvodnje.¹⁴ (Sl. 6)

Sl. 6 Brač, Lajoš Varga, Kanjiža, Vojvodina, 1935., MSO-246209

Dokaz je tomu izrada trupa glazbala kopanjem, što zahtijeva dugotrajan i strpljiv rad. Iako je graditelj uložio mnogo truda u izradu (kopanje) drveta i raznih detalja, kvaliteta materijala trupa i glasnjače nije na razini koja bi obećavala glazbenu kvalitetu. Dimenzije glazbala mnogo su manje od brača a-sustava (dužina 79 cm, menzura 53 cm, debljina trupa 5,5 cm) tako da je vrlo vjerojatno riječ o kvartnom d-štimu, pri čemu bi se prva žica brača ugađala na ton g1. Graditelj se poigrao orahovom rozetom razvedenog oblika na glasnjači te ukrasnom rozetom kod zapinjača, koje s rubnom bordurom stvara ugodan estetski dojam. Vrat je ugodan

¹⁴ U unutrašnjosti je zalijepljen bijeli papir s rukopisnom signaturom: Varga Lajos. / 1935 / Sztara Kanizsa.

konusni, glava s vijcima elegantna u dimenzijama vijčanog mehanizma s fino graviranim zaštitnim mjedenim limom. Vrhovi vijaka, izrađeni od bjelokosti, jedan su od dokaza starosti glazbala. Ovaj brač, iako u svoje vrijeme korišten, što je vidljivo u istrošenosti hvataljke, umjetničko je djelo nepoznatog graditelja koje ga svrstava u red amatera i vizionara izrade tambura tog doba.

Tambura Julija Njikoša MSO-218042

Ovo glazbalo, koje je rad Nicka Haydena koji je djelovao u Sjedinjenim Američkim Državama u gradu St. Aliquippa, Pennsylvania u drugoj polovini 20. stoljeća, signirano je majstorovim potpisom na glavi tambure te godinom 1962. (Sl. 7)

Sl. 7 Bisernica Julija Njikoša, Nick Hayden, St. Aliquippa, Pennsylvania, SAD, 1963., MSO-218042

Tijelo izrađeno od drva trešnje i vrat od bijelog javora čine tamburu u obliku Fender gitare. Menzura je slična kao u standardnim bisernicama Karla Kudlika i iznosi 37,8 cm. Rezonantna ploča izrađena je od smreke slabije kvalitete, s bordurom od bijele plastike. Rozeta na glazbalu, izrađena od orahova furnira, razvedenog je obrisa s apliciranom grančicom cvijeta đurđice izrađenom od sedefa te estetski dominira u slici instrumenta. Hvataljka je izrađena od tvrdog drva, ebanovine ili nekog drugog materijala obojenog crnom bojom. Pragovi su, kao kod gitare, urezani u materijal te pomalo izlaze iz okvira vrata. Glava je gitarska, slična Fender modelima, sa sedefastim ukrasima, a vijci s

mehanicama novijeg su datuma. Konjić i kobilica izrađeni su od bijele plastike. Prema svemu sudeći, ovo je glazbalo nastalo kao dar, svojevrsna zahvala i priznanje Juliju Njikošu za pomoć i suradnju pri promicanju tamburaške glazbe u SAD-u.¹⁵ Tambura nema uporabnu vrijednost kao koncertno glazbalo, nego predstavlja umjetničko djelo graditelja vizionara i konstruktora novih modela tambura.

Bugarija MSO-247659

Ova tambura izrađena je u tvornici Muzička naklada u Zagrebu u drugoj polovini 20. stoljeća. (Sl. 8)

Sl. 8 Bugarija, Muzička naklada, Zagreb, 2. pol. 20. stoljeća, MSO-247659

Tijelo glazbala u cijelosti je načinjeno od piljevine impregnirane u oblik tzv. šperploče, dok je vrat izrađen od bijelog javora. Uz rezonantnu ploču od smreke slabije kvalitete vrat glazbala jedini je drveni dio tambure. Ukrasna rozeta vrlo je jednostavnog oblika i načinjena od orahova furnira, dok je hvataljka također izrađena od oraha. Menzura glazbala standardnih je 75 cm, a cijelo je glazbalo dugačko 108 cm. Debljina trupa svugdje je 5,2 cm, a akustički otvor na glasnjači 7,5 cm. Na glavi je šest metalnih vijaka s metalnim zupčastim prijenosom. Sve je skromno, od izbora materijala do završne obrade, a kao posljedica svega ton je monoton,

bez energije. Ovo je glazbalo pokazatelj razlike u izvedbi tambura graditelja u razdoblju između dvaju svjetskih ratova, kao što su primjerice bili Karlo Kudlik, Jovan Torma, braća Rohrbacher, te industrijske proizvodnje glazbala koja je uslijedila u razdoblju nakon Drugoga svjetskog rata. Ako bismo usporedili ovu tvornički izrađenu tamburu s onima građenim u radionicama za izradu glazbala u međuratnom razdoblju, nesumnjiva je velika umjetnička i uporabna vrijednost glazbala izgrađenih u ranijim razdobljima.

KRATAK PREGLED TAMBURAŠKOGA ŽIVOTA U OSIJEKU IZMEĐU DVAJU SVJETSKIH RATOVA

Začetnikom umjetničke tamburaške glazbe smatra se Osječanin Pajo Kolarić (1821. – 1876.), skladatelj i tamburaški dirigent, zahvaljujući osnivanju tamburaškog sastava od šest članova u Osijeku 1847. godine pod imenom *Prvi građanski tamburaški zbor*.¹⁶ Tijekom 19. stoljeća tambura i tamburaški nastupi važni su segmenti društvenog javnog i privatnog života Osječana, koji se iz Osijeka proširio u Zagreb i dalje tadašnjom Monarhijom. Prvi pokušaj dogovora o korištenju jedinstvenog sustava gradnje tambura, uslijed istodobnog postojanja raznih sustava gradnje tambura na hrvatskom prostoru, bio je 18. kolovoza 1907. godine na sastanku koji je u Zagrebu sazvao Janko Stjepušin (1861. – 1946.), izdavač „Tamburice”, glasila tadašnjih tamburaških društava.¹⁷ Jedna od točaka dnevnog reda bila je *oblik i mjera tamburica*.¹⁸ Pokušaj je doživio velik neuspjeh, uz razočaranje organizatora, ali ipak ga bilježimo kao prvog u nizu koji je uslijedio.

Tijekom Prvoga svjetskog rata poznati uspjesi tamburaša dolaze u drugi plan; tada zamiru sva građanska, pa i tamburaška društva.¹⁹ No u Osijeku se već početkom 1919. godine pokušava obnoviti glazbeni život. Budući da tamburaške sekcije nisu samostalne, nego se razvijaju u okviru pjevačkih društava (Hrvatsko pjevačko društvo (dalje: HPD) „Lipa”, Hrvatsko katoličko društvo „Lira”, Zrinski, Frankopan), sve je snažnija težnja za osnivanjem tamburaškog zbora koji je spreman nastupiti prema potrebi i *dostojanstveno prezentirati tamburu i tamburašku glazbu*.²⁰

O važnosti glazbenog života u gradu svjedoči vijest o javnom predavanju koje je 23. rujna 1922. godine organiziralo Radničko pjevačko društvo (dalje: RPD) „Sloboda”. Bilo je

16 Pogledati: Bilj. 5.

17 Mutak, Vjekoslav. Pred tamburaškim sastankom. // Hrvatska tamburica 10(1937.a), str. 66–67. Kolegici Vileni Vrbančić zahvaljujemo na nesebičnoj pomoći u posudbi mjesečnika *Hrvatska tamburica*.

18 Isto.

19 Pogledati: Malbaša, Marija. Glazbeni život u Osijeku: historijski prikaz. // Osječki zbornik 9–10(1965), str. 137–187. U povijesnom pregledu glazbenog života u Osijeku autorica navodi nekoliko nastupa osječkih tamburaša: nastup u Pečuhu 1841. godine, koji je dobio izvrsne kritike te je spomenut u Danici ilirskoj; zatim su tamburaši 1842. godine izvodili hrvatske pjesme na otvorenju županijske zgrade u Osijeku te ona u izrazu „musici nationales” iz franjevačkog dijarija glazbenike koji su svirali kao pozdrav grofu Nugentu prigodom njegovoga prolaska kroz Osijek 1844. godine prepoznaje kao tamburaše. (str. 145, a Dijarij str. 117; u prijevodu Stjepana Sršana iz 1993. godine čitamo: ...Pozdravila ga je narodna glazba („tamburasi”)...), str. 157.

20 Malbaša, Marija. Nav. dj., str. 167; Borzan, M. Povijest Hrvatskog tamburaškog društva „Zvonimir” u Osijeku // Hrvatska tamburica 10(1937.a), str. 68.

15 Nakon smrti maestra Julija Njikoša (1924. – 2010.) obitelj je u nekoliko navrata Muzeju Slavonije darovala osobnu i profesionalnu ostavštinu sastavljenu od osobnih predmeta, nagrada, notnih zabilješki i tambure.

Sl. 10 Tamburaški orkestar u Osijeku, 1925., Atelier A. Beissmann, Osijek, Muzej Slavonije, Zbirka fotografija, MSO-187656

to javno predavanje o glazbenoj umjetnosti, a predavač je bio društveni zborovođa, dirigent i skladatelj Dragutin Hafner (1888. – 1936.).²¹ Uz pjevačko društvo osnovano je i Radničko tamburaško društvo, kao jedna od sekcija, čiji je zborovođa 1926. godine bio Leopold Rohrbacher (1899. – poslije 1989.).²²

Prvi poticaj za osnivanje samostalnog tamburaškog društva dogodio se 1923. godine, kada je osnovan tamburaški klub te su pripremljena društvena pravila za osnivanje Hrvatskog tamburaškog društva (dalje: HTD) „Zvonimir”. Glavna je skupština bila održana 1924. godine na kojoj je za prvog predsjednika izabran Matija Bakša, a za zborovođu Josip Rohrbacher.²³ Rohrbacher je tako u povijesti osječke tamburaške glazbe zapamćen kao prvi zborovođa prvog tamburaškog društva osnovanog u Osijeku nakon Prvoga svjetskog rata. HTD „Zvonimir” imalo je uzvišen i kulturni cilj. Jedan od bitnih zaključaka jubilarne sjednice desetogodišnjice osnivanja glasi: *Smatrajući tamburicu hrvatskim glazbalom*

*sveta nam je dužnost da prvenstveno njome gajimo glazbu, a naročito onu koja ima odlike hrvatskog narodnog izražaja.*²⁴

Tamburaško društvo Rohrbacher je vodio do 1928. godine, kada odlazi na turneju *da širi našu narodnu glazbenu umjetnost i hrvatsku tamburicu.*²⁵ S odlaskom zborovođe Rohrbachera kvaliteta izvedbi se snizila te je društvo mijenjalo i tražilo kvalitetnog zborovođu sve do dolaska Leopolda Rohrbachera. Leopold, mlađi brat Josipa Rohrbachera, vratio je kvalitetu u sviranje tamburaškog zbora i vodio ga na visokoj razini sve do Drugoga svjetskog rata. U rujnu 1942. godine svečano je proslavio 15 godina rada, a vjerojatno je vodio tamburaše sve do 1944. godine, kada odlazi iz Osijeka.²⁶

Do većeg zamaha tamburaške glazbe u Osijeku ponovno dolazi 1930-ih godina osnivanjem sve većeg broja tamburaških društava, a važno je spomenuti da je 1933. godine HTD „Zvonimir” pristupio u Pjevačku župu Kuhač, što je prvi slučaj da je u pjevački savez primljeno jedno tamburaško društvo.²⁷

Važan trenutak osječkog tamburaškog života dogodio se 2. studenoga 1934. godine, kada je HTD „Zvonimir” u povodu desete godišnjice osnutka održao veliko tamburaško

21 Javno predavanje o glazbenoj umjetnosti // Hrvatski list 3, 214(633) (petak, 22. 9. 1922.), str. 4.

22 Njikoš, Julije. Povijest tambure i tamburaške glazbe. Osijek: Šokačka grana, STD Pajo Kolarčić, Hrvatski tamburaški savez u Osijeku, 2011. Str. 80. Tijekom američke turneje Kulturno-umjetničkog društva Osijek 1862. (tada Milica Križan) u veljači 1989. godine umjetnički voditelj Duško Topić posjetio je Leopolda Rohrbachera u njegovu domu te se kasnije prisjeća susreta u svojim memoarima. Zahvaljujemo g. Topiću na podijeljenim sjećanjima.

23 Novoosnovano tamburaško društvo „Zvonimir” // Hrvatski list 5, 235(1242) (petak, 3. 10. 1924.), str. 5.

24 Borzan, M. Nav. dj. a, str. 69.

25 Isto.

26 Isto, 69.

27 Državni arhiv u Osijeku, HR-DAOS-433 Hrvatska pjevačka župa Kuhač, predmet: Udjel župe „Kuhač” pri osnutku Hrvatskog tamburaškog saveza.

slavlje na kojem su sudjelovala osječka i slavonska tamburaška društva.²⁸ Predsjedništvo Župe Kuhač uz ovu je prigodu sazvalo konferenciju tamburaških društava kako bi se raspravljalo o važnim pitanjima vezanim uz tamburašku glazbu. Na sjednici su donesene smjernice za daljnji razvoj tambure, a glavne su točke rezolucije da se treba njegovati sviranje tambure s obzirom na to da se tambura smatra hrvatskim narodnim instrumentom, a napose skladbe hrvatskog narodnog izričaja te da je nužno sačuvati bitna karakteristična obilježja tambure jer će jedinstvenim sustavom biti lakše izdavanje i partitura za tambure.²⁹ Ova je konferencija pokazala potrebu za osnivanjem zajedničke organizacije svih hrvatskih tamburaških društava. Tri je godine kasnije, 6. i 7. studenoga 1937. godine u Osijeku osnovan Hrvatski tamburaški savez (dalje: Savez) te je održana velika tamburaška smotra. Iz Osijeka su sudjelovali HPD Frankopan, HPD Lipa, HPD Zrinski, Hrvatsko katoličko pjevačko društvo Lira i HPD Zvonimir, a ukupno su bila zastupljena 23 društva. Osnivanjem Saveza HTD Zvonimir prestaje biti članom Pjevačke župe Kuhač. Na utemeljujućoj skupštini Leopold Rohrbacher izabran je za drugog zborovođu Saveza, a također je bio član stručno-umjetničkog odbora.³⁰

Cjelokupnu organizaciju smotre i osnivanja Saveza preuzeo je HTD „Zvonimir“, stoga je važno spomenuti ovaj događaj u kontekstu osječkoga tamburaškog međuratnog života.³¹ Na temelju prijašnjih smjernica Savez je proglasio nekoliko pravila: da će organizirati tamburaške zborove i župe koji će izvoditi redom skladbe hrvatskoga izraza sa svojega područja, zatim općehrvatske te također vrijedna djela drugih naroda.³² Važna tema skupštine bio je sustav tambura, a zaključeno je da se velikom anketom, koja će se provesti među glazbenim i drugim stručnjacima, može dobiti većinsko mišljenje o rješavanju tog velikog problema koji koči razvoj tamburaške glazbe.

Smotra je održana u osječkom kazalištu pred punim gledalištem.³³ Nastupilo je 12 zborova s Farkaševim, tzv. srijemskim i Rohrbacherovim sustavom tambura. Iz Osijeka su nastupili tamburaški zborovi „Frankopan“ sa zborovođom Hugom Borenčićem, „Lira“ sa zborovođom Franjom Kosinom, „Zvonimir“ sa zborovođom Leopoldom Rohrbacherom te dva banjolinjska zbora – Banjolinjski zbor „Lipa“ sa zborovođom Eugenom Krajem i Banjolinjski zbor „Zrinski“ sa zborovođom Josipom Rohrbacherom.

Leopold Rohrbacher tih je godina vrlo aktivan u radu Hrvatskog tamburaškog saveza: zborovođa je i time član Predsjedništva, a kao član stručno-umjetničkog odbora, među

ostalim, raspravljao je o pitanju ujednačavanja sustava tambura.

U svibnju 1939. godine u organizaciji je Saveza u Narodnom kazalištu u Osijeku održan koncert osječkih tamburaških zborova. O. Anselmo Canjuga, autor izvješća o tom koncertu za Hrvatsku tamburicu, pohvaljuje izvedbu tamburaških zborova te ističe utjecaj oblika tambure na različitu boju zvuka, pritom uspoređujući tamburu tzv. srijemskog sustava i banjolinu Rohrbacherova sustava.³⁴

Na sjednici Predsjedništva Saveza 17. ožujka 1940. godine osnovana je tamburaška župa sa sjedištem u Osijeku kojoj će pripadati sva društva iz istočne Hrvatske (Slavonija, Srijem, Vojvodina).³⁵ Preseljenje sjedišta Saveza iz Osijeka u Zagreb potaknulo je organizaciju osnivačke skupštine Tamburaške župe te je 14. lipnja 1942. godine osnovana pod imenom *Tamburaška župa u Osijeku „Kolarić“*. Osnivačku je skupštinu, kao uostalom i sve značajne tamburaške aktivnosti u gradu, organiziralo osječko tamburaško društvo „Zvonimir“. Tom ugledu i značaju „Zvonimira“ svakako je pridonio zborovođa Leopold Rohrbacher.³⁶

Već je privremeni odbor Župe aktivno djelovao na usavršavanju tamburaša i tamburaških zborova te je 15. listopada 1940. godine otvoren besplatni tečaj za zborovođe u Osijeku. Predavači su bili Lav Mirski, Stjepan Stepanov, o. Anselmo Canjuga i Krešimir Kovačević, a polaznici su na kraju tečaja položili završni ispit te primili svjedodžbe.³⁷

Cijelo je ovo vrijeme u Osijeku djelovala radionica za izradu tamburaških glazbala, koju je od 1922. godine vodio Josip Rohrbacher, graditelj tambura, violina i gitara te banjolina, od 1936. do 1944. godine s bratom Leopoldom pod imenom *Prva osječka radiona glazbala Braća Rohrbacher*.

JOSIP ROHRBACHER (1881. – 1966. (?))

Osječke tambure iz Zbirke glazbenih instrumenta, banjolina, brač i čelo, kako je rečeno, izrađene su u radionici Josipa Rohrbachera. Rođen je u bačkom njemačkom selu Parabuću (danas Ratkovo) 19. ožujka 1881. godine.³⁸ Još kao dijete doselio se u Đakovštinu, u selo Vučevci, kako sam navodi u već spomenutom pismu Viktoru Perasu.³⁹ Podatak o smrti zasad nije sa sigurnošću utvrđen, no usmena predaja spominje da je u Korneuburgu umro 1966. godine.⁴⁰

28 Svi su zborovi zajednički izveli skladbu osječkog dirigenta i skladatelja Valëra Friml Antunovića (1888. – 1937.) *Prva slavonska rapsodija*. Malbaša, Marija. Nav. dj., str. 175.

29 Borzan, M. Nav. dj. a, str. 69.

30 <http://htso.hr/nastanak/> (2023-12-20) Doduše, Mirko Celić navodi da je član stručno-umjetničkog odbora bio Rohrbacher, a ne i koji od braće. Pogledati: Celić, Mirko. Hrvatski tamburaški savez // Hrvatska tamburica 11–12(1937. b), str. 81.

31 Borzan, M. „Zvonimirov“ natječaj za tamburaške skladbe // Hrvatska tamburica 10(1937. b), str. 72.

32 R. Osnutak Hrvatskog tamburaškog saveza // Hrvatska tamburica 11–12(1937), str. 74.

33 Celić, Mirko. S prve hrvatske tamburaške smotre u Osijeku // Hrvatska tamburica 11–12(1937. a), str. 76.

34 Canjuga, Anselmo. Tamburaški koncert u Osijeku: Priedba osječkih tamburaških društava u korist Hrvatskog tamburaškog saveza. // Hrvatska tamburica 5–6(1939), str. 34–35. Kritika je također izišla u Hrvatskom listu: St. Koncert hrvatskih tamburaških zborova. // Hrvatski list 20, 125(6440) (ponedjeljak, 8. 5. 1939.), str. 7.

35 Vijesti iz Hrvatskog tamburaškog saveza // Hrvatska tamburica 5–6(1940), str. 35.

36 U članku iz *Hrvatske tamburice*, kojim je obilježeno 15 godina tamburaškog djelovanja Leopolda Rohrbachera, ističe se da je poznat kao vrsni zborovođa, glazbenik i organizator tamburaških koncerata, zbog čega mu je i pripala čast drugog zborovode Hrvatskog tamburaškog saveza. Pogledati: Petnaestogodišnji tamburaški rad Leopolda Rohrbachera // Hrvatska tamburica 9–12(1942), str. 48.

37 Vijesti iz Hrvatskog turističkog saveza // Hrvatska tamburica 9–10(1940), str. 61.

38 “Hungary, Catholic Church Records, 1636-1895”, FamilySearch (<https://www.familysearch.org/ark:/61903/1:1:X85X-4QG>; Thu Nov 23 04:25:09 UTC 2023), Entry for Rohrbacher Josephus and Rohrbacher Josephus, 1881.

39 Bilj. 9.

40 Njikoš, Julije. Nav. dj., str. 88.

Iz pisma saznajemo da je tamburu počeo učiti svirati u četvrtom razredu, na tamburama cijenjenoga sisačkog graditelja Janka Stjepušina (1861. – 1943.), i prvi mu je učitelj bio Mijat Sekulić. S petnaest je godina tamburaško usavršavanje nastavio kod đakovačkog zborovođe Antuna Miškovskog, s kojim je održao koncertnu turneju Hrvatskom. Sa sedamnaest godina zaposlio se u državnim željeznicama te je u gradovima u kojima je službovao osnovao tamburaške zborove i pripremao koncerte.

Šturi su podatci o Rohrbacherovu predosječkom razdoblju. Zabilježeno je da je prije Prvoga svjetskog rata svirao i aranžirao skladbe u Varaždinskom damskom ansamblu (Erste Warasdiner Croatisches Original-Tamburiza-Damen-Tanz- u. Gesangs-Ensamble „Rodoljub”), čiji je voditelj bio Stefan Hegji. Svirajući koračnice, šlagere i preradbe skladbi Franza Schuberta, Giuseppea Verdija, Franza Lehára te skladbe hrvatskih i čeških skladatelja (Aleksandar/Šandor Bosiljevac, Dragutin Hruza, Vilim Gustav Brož), putovali su Europom te su u Dresdenu boravili čak dvije godine. Iz pisma koje je članica ansambla Magdalena Žimbek uputila Milanu Stahuljaku saznajemo da je Rohrbacher harmoniju učio u Münchenu.⁴¹

U Osijek dolazi oko 1922. godine. Te je godine, naime, u Popisu obrtnika Osječko-baranjske županije zabilježen kao vlasnik radionice za proizvodnju i prodaju tambura.⁴²

Iz dokumenata Državnog arhiva u Osijeku vidljivo je da tambure Josipa i Leopolda Rohrbachera datiraju i prije 1922. godine, kada Josip u svojem obraćanju tada Slobodnom i kraljevskom gradu Osijeku traži dozvolu otvaranja obrta za izgradnju tamburaških instrumenata.⁴³ Na fotografiji priloženoj uz zamolbu jasno je vidljivo da je već tada uz bisernice kruškolikog oblika izrađivao tambure tzv. srijemskog štima, po utjecaju mađarskih graditelja. (Sl. 9)

Sl. 9 Fotografija glazbala Josipa Rohrbachera priložena uz zamolbu za otvaranje obrta, oko 1922., foto: Viktor A. Pejak, Đakovo, Državni arhiv u Osijeku (predmet 31465/1944)

Na fotografiji su dva tamburaška basa (berde), nekoliko bugarija srijemskog štima i desetak bisernica kruškolikog oblika nestandardiziranih mjera. U Đakovu se u privatnoj kolekciji čuva bisernica srijemskog oblika sa signaturom Josipa Rohrbachera iz 1922. godine, koja je jedno od najstarijih tamburaških glazbala tog oblika na području Osijeka. Iz kasnijih fotografija i dokumenata vidljiv je jasan napredak i razvoj gradnje i u estetskom i u tonskom smislu.⁴⁴ Josip u svojem pismu Viktoru Perasu nedvosmisleno potvrđuje utjecaj Lajosa Range na njegov rad, ali i otkriva nezadovoljstvo za njega limitirajućim instrumentarijem.⁴⁵

Krajem 1922. godine u Hrvatskom listu objavljuje oglas za najbolje tambure iz radionice tambura koja se nalazi na adresi Radnička ulica 39.⁴⁶ Redovito objavljuje oglase u osječkim dnevnim tiskovinama, obavještava o promjenama adrese radionice, koje se također prate na naljepnicama sa signaturom, u unutrašnjosti tambura i drugih glazbala koje je proizvodio. (Sl. 11; Sl. 12)

41 Bezić, Nada. Tamburica – hrvatski izvozni proizvod na prijelazu 19. u 20. stoljeće. // Narodna umjetnost. 38/2 (2001), str. 105.

42 Obrt i obrtnici Osječko-baranjske županije: 1872. – 2007.: svezak 2: Popis obrtnika. Zagreb, Osijek: HAZU Zavod za znanstveni i umjetnički rad u Osijeku, Hrvatska obrtnička komora Obrtnička komora OBŽ, 2009. Str. 113.

43 Državni arhiv u Osijeku, HR-DAOS-10, Gradsko poglavarstvo Osijek, predmet 31465/1944: Josip Rohrbacher – otvaranje obrta.

44 Fotografije tamburaških orkestrara iz Osijeka i Belišća, identificirane u Muzeju Slavonije i u Hrvatskom tamburaškom savezu u Osijeku te Centru za kulturu Sigmund Romberg u Belišću te već spomenuto biografsko pismo Josipa Rohrbachera.

45 O biografskom pismu pogledati: Bilj. 9; o graditelju Lajošu Rangji pogledati: Horváth, Csaba. Az ismeretlen Ranga Lajos hangszerkészítő URL: <https://rakospalotaanno.hu/> (2024-06-16).

46 Hrvatski list 3, 292(708) (nedjelja, 24. 12. 1922.), str. 30.

Sl. 11 Obavijest o selidbi radionice Rohrbacher u Desatićinu ulicu, *Die Drau*, 1. kolovoza 1936.

Sl. 12 Najlepnica Josip Rohrbacher; Prva osječka tvornica tambura, gitara, gusala itd., 1932.–1936., Brač, privatno vlasništvo.

Upravo nam oglasi pokazuju napredovanje i porast ugleda Rohrbacherove radionice, gdje se on iz siromašnog novoizgrađenog predgrađa seli u središte grada, iz Radničke ulice te Ružine ulice najprije u Sunčanu ulicu, a zatim u Desatićinu ulicu (danas Ulica Hrvatske Republike), gdje je imao veliku radionicu i skladište. Svoje je tambure izlagao na osječkim sajmovima i izložbama. Prva je poslijeratna Trgovačko-obrtnička i industrijska izložba u Osijeku održana 1925. godine i na njoj je Rohrbacher osvojio diplomu sa zlatnom medaljom, kao i na izložbi 1926. godine.⁴⁷

Uz to što je bio vrstan graditelj, Josip Rohrbacher bio je i inovator na području gradnje tamburaških instrumenata. Težio je izraditi novo i što kvalitetnije glazbalo koje bi imalo i izvrsne tehničke karakteristike te bi moglo proizvesti zadovoljavajući zvuk i za najzahtjevnije skladbe. Godine 1928. na Osječkom jesenskom sajmu predstavio je svoje

47 Odlikovani izlagači privredne izložbe u Osijeku // Hrvatski list 6, 229(1645) (subota, 17. 10. 1925.), str. 4; Die Liste der prämierten Aussteller // *Die Drau*, 58, 237(8277) (subota, 17. 10. 1925.), str. 2; Prämierte Aussteller. // *Die Drau*, 59, 219(8554) (subota, 27. 9. 1926.), str. 2.

novi glazbalo zaštićeno patentom – banjolinu. Velesajam je otvoren nastupom banjolinškog kvarteta uz pratnju klavira te pod ravnanjem Josipa Rohrbachera.⁴⁸ (Sl. 13)

Sl. 13 Štand Prve osječke radionice tambura, gitara i gusala, Josip Rohrbacher, Sunčana 8 na osječkom Velesajmu, Foto Vladimir de Bode, 1928. Muzej Slavonije, Zbirka fotografija, MSO-219965

Da bi promovirao svoju tamburu i omogućio lakše učenje novoga sistema tambure, u vlastitoj je nakladi tiskao knjižicu s uputom za sviranje *Nova tamburaška škola: sistem Josip Rohrbacher*.⁴⁹ U nekoliko uvodnih riječi obrazlaže svoju potrebu izrade novoga glazbala: ... *Na tim tamburama može se izvajati, pored narodne pjesme i klasična i teža glazba što je kod drugih sistema dosta ograničeno. Osim toga nije potrebno pojedine skladbe pojednostavniti, teža mjesta ispuštati, te time smanjiti efekat, a skladba gubi mnogo kao cjelina. Tambura kako sam ju ja iskonstruirao, odlikuje se jednostavnim prstometom, normalnom ugodbom, ugodnijim i punijim glasom. Normalna ugodba i veći opseg glasova omogućuje, da se skladbe izvedu onako, kako su po skladatelju napisane. Te tambure mogu se bez daljnega složiti i sa pjevačkim zborovima. kao i svim orkestralnim glazbalima normalne ugodbe.*⁵⁰ Nakon kratkog uvoda u teoriju glazbe daje savjet o držanju tambure i prstometu, a najveći je dio posvećen vježbama i nekoliko skladbi. Iako knjižica nije označena godinom, s obzirom na to da za glazbalo ne navodi naziv *banjolina*, nego tambura, može se pretpostaviti da je riječ o vremenu neposredno prije 1928. godine, kada je uz patent morao donijeti i naziv glazbala. Knjižicu je možda i priredio kao obrazloženje za Patentni zavod.

U Osijeku tijekom 1933. godine predstavlja banjolinu kao orkestralno glazbalo, a prvi je tamburaški banjolinški orkestar osnovan pri HPD „Lipa”.⁵¹ Nakon „Lipe” banjoline

48 Te su godine dodijeljene 3 Grand prix nagrade, a jednu je dobio Josip Rohrbacher „Erfinder der ‚Bangoline‘, Osijek”. Pogledati: Radiona glazbala Josipa Rohrbachera: novo glazbalo „banjolina” // Hrvatski list 9, 219(2607) (medjelja, 5. 8. 1928.), str. 11. Jučer je otvoren V. osječki velesajam // Hrvatski list 9, 220(2608) (ponedjeljak, 6. 8. 1928.), str. 2. Prämierte Aussteller // *Die Drau*, 61, 182(9104) (ponedjeljak, 13. 8. 1928.), str. 3. Fotografija štanda radionice objavljena je u: Ivanković, Grgur Marko. Osječki velesajam na fotografijama iz fundusa Muzeja Slavonije = Osijek fair in the photographs from the Museum of Slavonia. Osijek: Muzej Slavonije, Osječki velesajam, 2016. Str. 40.

49 Original knjižice kao i digitalizirana inačica čuvaju se u Biblioteci Fakulteta umjetnosti u Nišu; zahvaljujemo Vesni Gagić, šefici Biblioteke, na ustupanju digitalizirane publikacije.

50 Rohrbacher, Josip. *Nova tamburaška škola: sistem Josip Rohrbacher*. S.l., s.a.

51 ... und der unter der festen Hand des Herrn Rohrbacher in der kurzen Zeit soweit vorgeschritten ist, dass dieser bereits am 4 Oktober öffentlich auftreten wird und zwar

je naručio i HPD „Zrinski“, „Grafičar“ i „Budućnost“. Rohrbacher je te zborove uvježbavao tijekom prve godine od osnivanja.⁵² Ubrzo nakon Drugoga svjetskog rata banjoline su nestale iz uporabe. Osim što je tambure izrađivao za hrvatske orkestre, poznato je da ih je u velikom broju izvezio tamburaškim društvima u Ameriku i Kanadu, kako je vidljivo u hrvatskim onodobnim tiskovinama.⁵³

Uz već opisane takozvane banjoline graditelj je katkad mijenjao i oblik tamburaškog basa. Osim preinaka donjeg dijela trupa umjesto klasičnih f-otvora na rezonantnoj ploči uvodi okrugle rupe. Uz poneku gitaru i tamburu drugih sustava Rohrbacheri su ostali vjerni svojim idejama, kvartnim srijemskim tamburama i banjolinama.⁵⁴ Danas nakon više od sto godina nerijetko nailazimo na tamburaške basove u odličnom stanju i velike uporabne vrijednosti. Bračeva i bugarija malo je manje, dok se bisernice vrlo rijetko pojavljuju. Banjoline, iako u ono vrijeme popularizirane, danas su samo muzejski primjerci.

Uz vođenje radionice za izradu violina, tambura i gitara te samu izradu glazbala Rohrbacher je bio aktivan u tamburaškom životu grada kao zborovođa tamburaških i kasnije banjolinških zborova, kao što je već rečeno. Godine 1924. osniva se Tamburaško društvo „Zvonimir“, čiji je bio prvi zborovođa.⁵⁵ Tijekom prve polovine 1925. godine vodio je belišćanski tamburaški orkestar, za koji je također izradio tambure.⁵⁶ U rujnu 1933. godine postao je član HPD-a „Zrinski“, vodio je banjolinški tamburaški zbor od 1935. do 1939. godine te bio jedan od odbornika društva.⁵⁷ Važno je istaknuti velik uspjeh Banjolinškog zbora „Zrinski“ na tamburaškoj smotri 1937. godine. Pod Rohrbacherovim vodstvom izveli su skladbu Leona Stjepana Stepanova (1901. – 1984.) *Slavonski krajobraz*. Vjekoslav Mutak (1901. – 1957.), tamburaški zborovođa i glavni urednik mjesečnika „Hrvatska tamburica“, u kratkom osvrtu na smotru citira anonimnog autora kritike iz Hrvatskoga lista 8. studenoga 1937. koji pohvaljuje simfonijsku skladbu Stjepana Stepanova te njegovu suradnju sa zborom „Zrinski“ i zborovođom Josipom Rohrbacherom: ... *da smo dobili dojam o jednoj serioznoj komornoj izvedbi. Svakako treba poželjeti,*

*da se u tome smjeru nastavi, jer će to još više podići ugled našeg narodnog glazbala.*⁵⁸

Osim što je bio zborovođa tamburaških orkestara, graditelj tamburaških glazbala i inovator Josip Rohrbacher okušao se i u skladanju kompozicija za tamburaške orkestre. Dvije su njegove najpoznatije skladbe *Svibanjska noć* i *Grlio te blagi san*, čije se originalne partiture danas čuvaju u arhivu Hrvatskog tamburaškog saveza u Osijeku.⁵⁹ Kompozicija *Grlio te blagi san*, podnaslova *Podoknica*, originalno je pisana za banjoline. Kompozicija se sastoji od jednostavne lirske teme u C-duru polaganog tempa te druge teme živahnijeg tempa u tročetvrtinskoj mjeri. Orkestracija je vrlo jednostavna i upućuje na ne previše ambicioznu izvođačku praksu orkestara koji su izvodili tu kompoziciju. U skladbi *Svibanjska noć*, u podnaslovu *Serenada*, Rohrbacher uz i dalje skromnu orkestraciju uvodi više tema i mjera te tonaliteta. Kombinacija je to teme koja se u tempu koračnice provlači kroz nekoliko tonaliteta i mjera te s efektim *allegrom* na kraju, koji se pojavljuje kao *coda*, skladba završava kao kompaktna cjelina. U tim kompozicijama sve odiše jednostavnošću muzičkog izričaja i tehničke zahtjevnosti izvođenja tako da je teško odrediti je li Josip Rohrbacher kao kompozitor dosegao puni potencijal ili je ipak skladanje prilagodio mogućnostima amaterskih orkestara kakvi su tada djelovali.

Braća Rohrbacher iselili su se iz Osijeka tijekom 1944. godine.⁶⁰ Iako među osječkim i slavonskim tamburašima postoji usmena predaja da je radionicu Josipa Rohrbachera, odnosno braće Rohrbacher, naslijedio majstor Ivan Žugaj, aktivan kao izrađivač glazbala od 1947. do 1957. godine, istraživanja u Državnom arhivu u Osijeku zasad nisu potvrdila tu pretpostavku.

ZAKLJUČNO

Još od 19. stoljeća grad Osijek ima veliku ulogu u razvoju tamburaške glazbe. Od pojave prvoga građanskog tamburaškog zbora Paje Kolarića pa do današnjih dana, kada tamburu imamo i na visokoškolskim ustanovama kao što su Akademija za kulturu i umjetnost Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku te Muzička akademija Sveučilišta u Zagrebu, prošlo je više od stoljeća i pol intenzivnog razvoja. U ovom smo tekstu pokušali izdvojiti bitne sudionike razdoblja između dvaju svjetskih ratova, doba u kojem se tamburaški život najintenzivnije razvijao te pritom naglasiti važnu ulogu Josipa i Leopolda Rohrbachera. Uz pedagoški i kompozitorski rad te osnutak prve radionice glazbala u Osijeku Rohrbacheri su bili pokretači procesa uzdizanja tam-

anlässlich de san diesem Tage stattfindenden Lipakonzert. (u slobodnom prijevodu: pod čvrstom rukom g. Rohrbachera u kratkom su vremenu izvježbali repertoar za koncert Lipe 4. listopada 1933.) pogledati: *Erstes Auftreten des Tamburašenchor der „Lipa“ // Die Drau, 2(166) (subota, 23. 9. 1933.), str. 3.*

52 Pismo, str. 2, pogledati: Bilj. 7.

53 Ein Beamten-Tamburašenorchester in Beliše. // *Die Drau, 58, 108(8148), (srijeda, 13. 5. 1925.), str. 3.; Sintić, Juraj. Rad i napredak Hrvatskog tamburaškog zbora „Jadran“, Temiskaming, Quebec, Canada // Hrvatska tamburica, 7–8(1938.), str. 55. I danas se u privatnom vlasništvu u kanadskim obiteljima čuvaju glazbala iz radionice Rohrbacher. Pogledati: Krmptich, Cara. Making Kinship with Objects. // *Deturs 2, 1(2021), str. 130–132.**

54 Osim tamburaških glazbala u Muzeju Slavonije čuva se bečka, tzv. damska gitara iz radionice braće Rohrbachera te harmonika, izrađena vjerojatno u Austriji ili Njemačkoj, a prodana u radionici braće Rohrbachera. Iako harmoniku nisu izradili sami, svojom su signaturom jamčili kvalitetu izvedbe toga glazbala.

55 Malbaša, Marija. Nav. dj., str. 167. U Državnom arhivu u Osijeku sačuvana je rukopisna bilješka da je Tamburaško društvo Zvonimir odobreno 17. listopada 1924. u Zagrebu; pogledati: Državni arhiv u Osijeku, HR-DAOS-424 Hrvatsko pjevačko društvo „Zrinjski“ Osijek.

56 Zabilježeno je da je barun Ladislav Gutmann donirao 10.000,00 dinara za tambure. Ein Beamten-Tamburašenorchester in Beliše. Nav. dj.

57 U Dokumentarnoj zbirci Muzeja Slavonije čuva se pristupno očitovanje HPD-a za Josipa Rohrbachera (MSO-240727).

58 Slavlje naše tamburice: Velebna smotra hrvatskih tamburaških društava u Osijeku. // *Hrvatski list 18, 309(5904) (ponedjeljak, 8. 11. 1937.), str. 8; Mutak, Vjekoslav. Raspored tamburaške smotre u Osijeku. // Hrvatska tamburica, 11–12(1937.b), 82–83, str. 82.*

59 Nekoliko nam je skladbi poznao samo po nazivima: *San bečara, Na Dravi, Za dom.* Te su skladbe u nekoliko navrata od 1937. do 1939. godine izvedene na zagrebačkoj radijskoj postaji u interpretaciji Tamburaškog orkestra čitaonice, odnosno namještenika bolnice Vrapče pod ravnanjem zborovođe Franje Miličevića. Pogledati: *Hrvatska tamburica 11–12(1937.), str. 87; Hrvatska tamburica 6(1938.), str. 42–43; Hrvatska tamburica 3–4(1939.), str. 26.*

60 Državni arhiv u Osijeku HR-DAOS-67-6.4.3. GNO GUND Gradska komisija za konfiskaciju, predmet: Rohrbacher, Josip; predmet: Rohrbacher, Braća.

bure na pozornice kulturnih ustanova u Osijeku i šire. Bili su i spona domovine i iseljene Hrvatske, u nadi čuvanja kulturnog zajedništva očuvanjem hrvatskog narodnog izričaja preko tambure. Iz svakog se vida njihova javnog djelovanja očituje konstantna predanost tomu cilju: od osnutka HTD „Zvonimir”, zatim Hrvatskog tamburaškog saveza pa sve do 1944. godine kada iz političkih razloga napuštaju Osijek.

U prilog tim povijesnim događanjima ide i zbirka tamburaških glazbala Muzeja Slavonije. U zbirci se nalaze vrlo vrijedna glazbala nastala u radionici braće Rohrbacher, ali i drugih suvremenika te neki kasniji pokušaji komercijalizacije izrade tambura. Uz izradu vrhunskih tambura tzv. srijemskog štima Josip Rohrbacher pokušao je osmisлити nov sistem kvintno ugođenih tambura većeg tonskog opsega koje su trebale omogućiti lakše sviranje i lakšu prilagodbu pri izvedbi klasične literature. Iako su osnovani mnogi orkestri te nove tambure – banjoline, nakon odlaska braće Rohrbacher nestale su iz upotrebe te se pojavljuju kao muzejski primjerci. Danas se još *otkrivaju* tambure iz radionice braće Rohrbacher: nerijetko nailazimo na tamburaške basove u izvrsnom stanju i velike uporabne vrijednosti, malo je manje bračeva i bugarija, dok se bisernice vrlo rijetko pojavljuju. Odlaskom braće Rohrbacher iz Osijeka 1944. godine završava važno poglavlje razvoja tamburaške glazbe uopće, za koje tamburaši vole reći da je bilo *zlatno doba tamburaške glazbe*.

Iako su i danas tambure široko prihvaćene i postale dio masovne kulture, njihova je muzealizacija važna kako za očuvanje samih glazbala tako i kao pokazatelj njihova povijesnog razvoja te svjedočanstva povijesti tamburaške glazbe. Muzeji postaju poveznica između muzejskih glazbala i njihovih graditelja te današnjih graditelja, umjetnika i istraživača. Istraživanje potaknuto tamburaškim glazbalima Muzeja Slavonije pokazalo je da je tambura imala važnu ulogu u glazbenom životu Osijeka te potvrdilo važno mjesto grada Osijeka u povijesti hrvatske tamburaške umjetničke glazbe.

Prema Smjernicama pristupa glazbenim instrumentima u muzejima i javnim zbirkama ne dopušta se sviranje iz znatiželje ili osobnog zadovoljstva niti se muzejska glazbala smatraju glazbalima za vježbanje sviranja, ali preporučuje se snimanje kvalitetne audio ili video snimke koja ima dokumentarnu vrijednost i postaje izvor za proučavanje zvučkovne vrijednosti glazbala.⁶¹ U tom kontekstu članku prilazimo zvučni zapis dvaju najvrjednijih tamburaških glazbala iz zbirke, objavljene na Youtube kanalu Muzeja Slavonije, koji se mogu dohvatiti skeniranjem QR koda na mobilnom uređaju.

61 Recommendations for Regulating the Access to Musical Instruments in Public Collections: 1985. U članku Dehal, Judith. *Conflicting Authenticities in the Museum: The Exhibition of Musical Instruments* Dominik // Kimmel · Stefan Brüggerhoff (Hrsg.), *Museen – Orte des Authentischen? Museums – Places of Authenticity? RGZM – Tagungen 42* (Mainz 2020). DOI: <https://doi.org/10.11588/propylaeum.745> (pristupljeno: 2024-02-12) autorica spominje istraživanje muzejske publike, koja želi čuti zvuk muzejskih glazbala i kojima to nedostaje u suvremenim muzejskim postavima.

LITERATURA

Andrić, Josip. *Tamburaška glazba: historijski pregled*. Slavonska Požega, 1962.

Bezić, Nada. *Tamburica - hrvatski izvozni proizvod na prijelazu 19. u 20. stoljeće*. // *Narodna umjetnost*. 38/2 (2001.), str. 97-114.

Borzan, M. *Povijest Hrvatskog tamburaškog društva "Zvonimir" u Osijeku* // *Hrvatska tamburica* 10(1937.a), str. 68.

Borzan, M. "Zvonimirov" natječaj za tamburaške skladbe // *Hrvatska tamburica* 10(1937. b), str. 72.

Canjuga, Anselmo. *Tamburaški koncert u Osijeku: Priredba osječkih tamburaških društava u korist Hrvatskog tamburaškog saveza*. // *Hrvatska tamburica* 5-6(1939), str. 34-35.

Cebic, Dario. *Die Entwicklung des Tamburizzaspiels in Kroatien und Österreich*. Aachen : Shaker Verlag, 2014.

Celić, Mirko. *S prve hrvatske tamburaške smotre u Osijeku* // *Hrvatska tamburica* 11-12(1937. a), str. 76.

Celić, Mirko. *Hrvatski tamburaški savez* // *Hrvatska tamburica* 11-12(1937. b), str. 81.

Ein Beamten-Tamburašenorchester in Belišće. // *Die Drau*, 58, 108(8148), (srijeda, 13. 5. 1925.), str. 3.

Dehal, Judith. *Conflicting Authenticities in the Museum: The Exhibition of Musical Instruments* Dominik // Kimmel · Stefan Brüggerhoff (Hrsg.), *Museen – Orte des Authentischen? Museums – Places of Authenticity? RGZM – Tagungen 42* (Mainz 2020). DOI: <https://doi.org/10.11588/propylaeum.745> (2024-02-12)

Die Liste der prämierten Aussteller // *Die Drau*, 58, 237(8277) (subota, 17. 10. 1925.), str. 2.

Erstes Auftreten des Tamburašen-chor der „Lipa“. // *Die Drau* 2(166) (23. 9. 1933.), str. 3.

Ivanković, Grgur Marko. *Osječki velesajam na fotografijama iz fundusa Muzeja Slavonije = Osijek fair in the photographs from the Museum of Slavonia*. Osijek : Muzej Slavonije, Osječki velesajam, 2016.

Javno predavanje o glazbenoj umjetnosti // *Hrvatski list* 3, 214(633) (petak, 22. 9. 1922.), str. 4.

Horváth, Csaba. *Az ismeretlen Ranga Lajos hangszerkészítő* URL: <https://rakospalotaanno.hu/> (2024-06-16)

Jeić, Jadran. *Fecit in Agram: Povijest zagrebačkog kordofonog glazbalarstva 19. stoljeća*. Zagreb : Srednja Europa, 2022.

Jučer je otvoren V. osječki velesajam // *Hrvatski list* 9, 220(2608) (ponedjeljak, 6. 8. 1928.), str. 2

Krmpotich, Cara. *Making Kinship with Objects*. // *Deturs* 2, 1(2021), str. 130-133.

Malbaša, Marija. *Glazbeni život u Osijeku: historijski prikaz*. // *Osječki zbornik* 9-10(1965), str. 137.-187.

Mutak, Vjekoslav. *Osnivanje Tamburaške župe u Osijeku* // *Hrvatska tamburica* 5-8(1942.), 17-18.

Mutak, Vjekoslav. *Pred tamburaškim sastankom*. // *Hrvatska tamburica* 10(1937.a), str. 66-67.

Mutak, Vjekoslav. *Raspored tamburaške smotre u Osijeku*. // *Hrvatska tamburica*, 11-12(1937.b), 82-83.

Novoosnovano tamburaško društvo "Zvonimir" // Hrvatski list 5, 235(1242) (petak, 3. 10. 1924.), str. 5.

Njikoš, Julije. Povijest tambure i tamburaške glazbe. Osijek : Šokačka grana, STD Pajo Kolarić, Hrvatski tamburaški savez u Osijeku, 2011.

Obrt i obrtnici Osječko baranjske županije: 1872.-2007.: zvezak 2: Popis obrtnika. Zagreb, Osijek : HAZU Zavod za znanstveni i umjetnički rad u Osijeku, Hrvatska obrtnička komora Obrtnička komora OBŽ, 2009.

Odlikovani izlagači privredne izložbe u Osijeku // Hrvatski list 6, 229(1645) (subota, 17. 10. 1925.), str. 4

Pajo Kolarić: Život i rad: (1821.–1876.), prir. Julije Njikoš. Osijek : Slavonsko tamburaško društvo „Pajo Kolarić“, Matice Hrvatska, 1995.

Pajo Kolarić i njegovo doba : Međunarodni interdisciplinarni umjetničko-znanstveni skup, Osijek, 26. svibnja 2021. godine : Zbornik radova / glavna urednica Tatjana Ileš. Osijek : Akademija za umjetnost i kulturu Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, 2022.

Petnaestogodišnji tamburaški rad Leopolda Rohrbachera // Hrvatska tamburica 9-12(1942.), str. 48.

Prämierte Aussteller. // Die Drau, 59, 219(8554) (subota, 27. 9. 1926.), str. 2.

Prämierte Aussteller // Die Drau, 61, 182(9104) (ponedjeljak, 13. 8. 1928.), str. 3.

St. Koncert hrvatskih tamburaških zborova. // Hrvatski list 20, 125(6440) (ponedjeljak, 8. svibnja 1939.), str. 7.

R. Osnutak Hrvatskog tamburaškog saveza // Hrvatska tamburica 11-12(1937), str. 74.

Radiona glazbala Josipa Rohrbachera: novo glazbalo "banjolina" // Hrvatski list 9, 219(2607) (nedjelja, 5. 8. 1928.), str. 11

Recommendations for Regulating the Access to Musical Instruments in Public Collections: 1985.

Rohrbacher, Josip. Nova tamburaška škola: sistem Josip Rohrbacher. S.l., s.a.

Slavlje naše tamburice: Velebna smotra hrvatskih tamburaških društava u Osijeku. // Hrvatski list 18, 309(5904) (ponedjeljak, 8. 11. 1937.), str. 8.

St. Koncert hrvatskih tamburaških zborova. // Hrvatski list 20, 125(6440) (ponedjeljak, 8. 5. 1939.), str. 7.

Šintić, Juraj. Rad i napredak Hrvatskog tamburaškog zbora "Jadran", Temiskaming, Quebec, Canada // Hrvatska tamburica, 7-8(1938.), str. 55.

ARHIVSKI IZVORI

Državni arhiv u Osijeku, HR-DAOS-10 Gradsko poglavarstvo Osijek, predmet 31465/1944: Josip Rohrbacher - otvaranje obrta (1922.)

Državni arhiv u Osijeku, HR-DAOS-67 Narodni odbor Grada Osijeka, predmet: Registar radnji 1: knj. 199, 1945.–1962. Ivan Žugaj (1947.)

Državni arhiv u Osijeku, HR-DAOS-67/6.4.3. Narodni odbor Grada Osijeka, Referada za narodnu imovinu, predmet: Spisi o oduzimanju imovine: kutija 327 (R) - Rohrbacher, Braća

Državni arhiv u Osijeku, HR-DAOS-67/6.4.3. Narodni odbor Grada Osijeka, Referada za narodnu imovinu, predmet: Spisi o oduzimanju imovine: kutija 327 (R) - Rohrbacher, Josip

Državni arhiv u Osijeku, HR-DAOS-424 Hrvatsko pjevačko društvo "Zrinjski" Osijek

Državni arhiv u Osijeku, HR-DAOS-433 Hrvatska pjevačka župa Kuhač, premet: Udjel župe „Kuhač“ pri osnutku Hrvatskog tamburaškog saveza (1942.)

Hrvatski tamburaški savez u Osijeku. Pismo Josipa Rohrbachera upućeno Viktoru Perasu. Dragi prijatelju Peras... (23. 10. 1951.)

Centar za kulturu Sigismund Romberg, Belišće. partitura S. Romberg. Belišćer Marsch, arr. Josip Rohrbacher (1924.)

MREŽNI IZVORI

"Hungary, Catholic Church Records, 1636-1895", , FamilySearch (<https://www.familysearch.org/ark:/61903/1:1:X85X-4QG> : Thu Mar 07 15:23:23 UTC 2024), Entry for Rohrbacher Josephus and Rohrbacher Josephus, 1881.

NOVINE

Die Drau, 1922.–1938., Osijek

Hrvatska tamburica, 1936.–1943., Zagreb

Hrvatski list, 1924.–1926.; 1932.–1934.; 1937.–1940.; 1942.; 1944., Osijek

TAMBURA FAMILY INSTRUMENTS FROM THE COLLECTION OF MUSICAL INSTRUMENTS IN THE MUSEUM OF SLAVONIA WITH REFERENCE TO THE WORK OF INSTRUMENT MAKER JOSIP ROHRBACHER FROM OSIJEK

SUMMARY

Tambura is, musically speaking, a plucked string instrument, played in orchestras as well as solo. We like to say that it is the Croatian national instrument. It earned the epithet „Croatian“ through centuries of efforts by the Croatian people to mark their national music, and art in general, with tambura. The city of Osijek played a crucial role in this so-called nationalization of the instrument. One of the first notable contributions was made by Pajo Kolarić, when he established the First Tambura Citizens Choir in Osijek in 1847. Throughout the 19th century, tambura music spread from Osijek across Croatia and the Habsburg Empire.

The collection of tambura instruments of the Museum of Slavonia, collected from the 1980s until today, shows us the diversity of tambura building systems, and represents the works of various builders both from Osijek and from all over Croatia and beyond. One of the most influential people in that field was Josip Rohrbacher, alongside his brother Leopold. In 1922 the two of them established their workshop in Osijek, then a Free and Royal City, the *First Tambura Workshop in Osijek*. Besides making high quality instruments, they made significant contributions to the development of tambura orchestras from 1922 to 1944, serving as conductors, composers, arrangers and teachers. Rohrbacher brothers, as we can see, were also active in organizing the cultural life of Osijek.

When brothers left Osijek in 1944 an important chapter in the development of tambura music, which tambura players like to say was *the golden age of tambura music*, ended.

Keywords: tambura, tambura builders, Josip Rohrbacher, Rohrbacher brothers, Osijek, Muzej Slavonije

J. S. Bach (1685. – 1750.) Suita br.
1 BWB 1077, Menuet 1, 2 (Marijo
Zbiljski, tamburaško čelo Muzeja
Slavonije)

Á. Balázs (1874. – 1941.) Volim te
divne majske noći (Marijo Zbiljski,
bisernica Muzeja Slavonije)